

MALÁ VLASTIVEDNÁ KNIŽNICA

Na titulnej strane: Hlavný oltár rím. kat. kostola
Na zadnej strane: Rímskokatolícky kostol

Obec s 1200 obyvateľmi leží 19 km východne od Nových Zámkov v Podunajskej nížine na západnom úpätí Pohronskej pahorkatiny. Jasová si dodnes zachovala poľnohospodársky charakter, ale dobrá poloha pri hlavnej ceste a pekná príroda jej dáva do budúcnosti sľubnú perspektívu.

Z DEJÍN OBCE

V okolí obce Semerovo jestvovali dve osídlenia zvané Nyék, identifikovanie ich historických faktov je nejasné. R. 1210 ostrihorský arcibiskup daroval ostrihorský kapitule spolu s kostolom v Semerove aj dôchodok kaplniek v Nyéku a Máriacsaláde (ecclesiam de villa Zemere cum 2 capellis ... de villa Nek et de villa Solad). Jedna zo zemí Nyék v 13. stor. prešla od Machka na jeho vnuka Leonharda, syna Bedeša, na jobagióna-zemana ostrihorského arcibiskupa z obce Köved (v chotári Kolárova). Túto r. 1309 vymenil s rodinou Csúzyovcov z rodu Szemere. Pôvodne Nyék patriaci k majetkom hradu Bana r. 1322 Bonipertusovi synovia Wgrinus a Dešeu predali za 40 mariek svojim príbuzným Csúzyovcov. R. 1460 sa medzi majetkami Csúzyovcov spomínajú dva Nyéky, jeden rozprestierajúci sa pri obci Čechy pred osídlením Hoba (r. 1857 sa v jej katastri spomínajú hony Alsó Hiba /Dolná Hoba/, Hobán tül /Za Hobou/), druhý Buzás-Nyék je zapísaný na konci zoznamu obcí. Prvý Tkeresnyek z r. 1434 je predchodcom dnešnej obce Jasová, v zozname z r. 1480 už táto obec je zapísaná ako Jazfalu. V rukopisnej zbierke Frídriha Pesthyho je zaznačené, že „Tekeres je bývalé meno obce“ v chotári Jasovej; druhý Nyék tiež ležal v jej okolí. Vznik mena obce nie je dodnes objasnený, najpravdepodobnejšie je modifikáciou maďarského slova „ljász“ (lukostrelec).

Starý rímskokatolícky kostol pred zbúraním (1935)

1

Hlavný oltár rím. kat. kostola

Situácia sa zmenila r. 1526 porážkou uhorskej armády pri Moháči, keď do oslabenej krajiny vtrhli Turci začala sa ich vyše 150 ročná okupácia. Ako zemeňani sa tu delia deti Melichara Csuzyho, Andrej, Tomáš, Magdaléna a Erufrozína. R. 1533 bol uvedený do niekoľkých majetkových dielov František Nyáry (bedeghi), ktoré získal kráľovskou donáciou. R. 1537 zemeňan František Abaffy predal svoje majetkové diely rodinám Szentmihályovcov a Csúzyovcov. R. 1540 rodinu Csúzyovcov po novej donácii uvedú do majetkov tejto obce. To sa už Jasová stala súčasťou ostrihorského sandžaku v Ostrihome. R. 1549 tu najššími zemeňami Ján Szentpétery (vlastníci 4 porty), Imrich Kapóczy (4 porty), Ján Mezey (1,5 porty) a František Felpéczy (6 port, 6 želiarov, 5 opustených jobagiónskych port, 2 novoobšadené porty a 1 iné - spod farchy oslobodené alebo zvýhodnené osoby, nemajetní zemaní, nájomca, pastier). R. 1552 tu bolo spísaných 10 domov. Obec po tureckom pustošivom nájazde r. 1562 zanikla, ale r. 1576 v zozname tureckých vyberačov daní tu bolo obývaných 30 domov (Albert Csikur, jeho syn František, jeho syn Pavol, jeho súrodencenc Matej, Pavol Seres, jeho syn Ján, jeho syn Martin, jeho syn Michal, jeho „sluha“ Albert má 100 oviec, Ambruš Szemer (Szemere ?), jeho syn Palko, jeho „sluha“ Andrej, Michal Koma (Kocsa, Koca ?), jeho syn Balás, jeho syn Albert, Lukáč Seres, jeho syn Ambruš, jeho syn Balás, Ján Töt, jeho syn Pavol, jeho „sluha“ Ján, Ambruš Úrti, jeho syn Benedik, jeho syn Albert, Petör Nagy, jeho syn Michal, Ján Varga, jeho syn Ambruš, Michal Seres, jeho syn Pavol, István Töt, jeho syn Balás, jeho syn Palko, „starosta“ Kálmán, jeho syn István, jeho syn Andrej, Máté Gál, jeho súrodencenc Gergely má 50 oviec, Ambruš Beller (Teller ?), Albert Kata, jeho syn Pavol, jeho Andrej, jeho „sluha“ Durko, Albert Barócs má 100 oviec, jeho syn Máté, jeho syn Ján, jeho „sluha“ Lőrinc, Bálint Kander, jeho súrodencenc Petör má 50 oviec, Jakub Barócs, jeho syn Pavol, Gergely Szemere, jeho syn Miklós, Petör Mike (?), jeho syn Petör, Petör Berecs, jeho syn Miklós, Gergely Barócs, Ján Suráni, Máté Filip, jeho syn Imre, jeho syn István, Pavol Púcsa, jeho syn Balás, Ján Sipos, Petör Barócs, jeho „sluha“ István, Balás Pásztor, Farkaš Mészáros). Obec teda bola dosídlená. R. 1584 Juraj Sárkány so snúbenicou Dorotou Ujfalussy dajú svoje majetkové diely do zálohu Adamovi Tessényimu. R. 1613 snúbenica Juraja Farkasa, Anna Palugay dala iste tunajšie majetky do zálohu Jánovi Draskovicovi (trakostyáni). R. 1636 Judit Amade

2

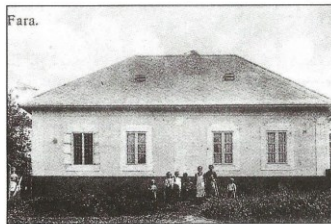
Potravinové družstvo (1930)

(várkonyi) dala svoj majetkový diel do prenájmu Andrejovi Kerekosovi. R. 1639 snúbenica Martina Berzeviczyho, Katarína Zsembery so synom Baltazarom dala istý majetkový diel do zálohu Jánovi Nagyovi. R. 1647 Pavol Csúzy dal jeden majetkový diel do zálohu Pavlovi Erdélyimu. V tom čase sa Jasová spomína ako protestantská obec.

V zozname tureckých vyberačov daní z roku 1664 je obec zaznačená ako Jász Faluja, patriaca do ejaletu Nové Zámky, nájhie Komárno, livá Nové Zámky a tímár Ostrihom. Bolo tu spisovaných 27 džizjepovinných osôb (daň z hlavy): István Sörös, jeho syn Farkas slobodný, jeho syn Jančí slobodný, Jančí Kaján, Ján Sörös, jeho súrodenc Gadži slobodný, Ján Lacík, iný Ján Sörös, Martin Tót, jeho syn Marcin slobodný, Ferenc Tót, István Sörös, jeho syn Tomáš slobodný, Bálint Sörös, jeho syn Andrej slobodný, iný István Sörös, jeho súrodenc Pető slobodný, Ján Farkas, Ferko Kovács, Ján Foró, Mihál Sörös, Ferenc Torma, Istók Foró, Mihál Vas, István Vas, Palol Deli a Benedik Pásztor slobodný. V zozname je zaznačených 19 domácností, desiatky sa platili za pšenicu, zmiešané obilie, úte, ľan a konope, hájovné a právo pasenia, drevo a seno, šošovicu a hrach, nevestu a sudy, ošpané, pozemková daň a príležitostné dávky. Slovom platilo sa za všetko. Suma 8045 akcie (malý strieborný osmanský peniaz) svedčí o malom osídlení. Obec aj r. 1669 sa spomína ako spustošená. Na konci 17. stor. získal v Komárňanskej župe rozsiahle majetky barón František Szluha (kladli), ktorý dedinu dosídlil. V časech protihabsburgského povstania Františka II. Rakóczyho (1703-1711) aj z chotári obce utočil cisársky generál Heister na pevnosť Nové Zámky, jednu zo základní kurucov. Po potlačení povstania obyvateľstvo dost zdedimovala morová nákaza (celokrajinská). R. 1718 Adam Csúzy dal svoje majetkové diely do zálohu Jurajovi Feketemu. R. 1720 sa tu spomínajú vinice (80 ha). Ale až okolo r. 1723 sa sem a do okolitých obcí prisťahovali desiatky rodín kolonistov z Nemecka, Čiech, Moravy a zo žup Horného Uhorska a Jasová sa znova stala katolíckou obcou. Matej Bel okolo r. 1730 obec spomína ako obývanú Slovákmi, ktorú vlastní Csúzovci, dedičia Františka Szluhu, Adam Róth a Naszviadovci. R. 1746 barón Ladislav Amade dáva svoje majetkové diely do zálohu Ladislavovi Hunyadymu. Kvôli týmto majetkom začal barón Tadeáš Amade súdny spor proti Ladislavovi Hunyadymu, Jánosovi Szalaymu a vdove Imricha Csúzyho, Juliane Farkas, ale nakoniec sa pomerili. R. 1754 snúbenica Pavla Balogha, Juliana Ocsaky, začala súdny spor o zálohované majetky, ale ten sa nakoniec skončil dohodou. Je potrebné poznamenať, že Jasová bola súčasťou panstva v Dubníku a jeho majiteľia boli spríaznení príbuzenskými vzťahmi s Csúzovcami. V 2. polovici

3

Rím. kat. fara (1930)

18. stor. bol tu najväčším zemeplánom Gašpar Csúzy. R. 1787 tu bolo 105 domov a 779 obyvateľov. R. 1799 Andrej K. Vályi opisal obec nasledovne: „Jászfalu. Zmiešaná slovenská dedina v Komárňanskej župe, zemeplánmi sú viaceré panstvá, obyvateľia sú katolíci,

leží na jednu míľu od Pribety a Udvardu (Dvory nad Žitavou), má dostatok pasienkov, má málo lúk, vinohrady dávajú víno strednej kvality.“ V 1. polovici 19. stor. tu boli zemeplánmi gróf Karol Batthyány, gróf Alfréd Beckers, rodiny Csúzovcov, Halassyovcov, Jármoyovcov, Rososovcov, Jarosovcov, Petricosovcov Kovácsovcov a Bartovcov. R. 1828 tu bolo len 87 domov a 710 obyvateľov. R. 1848 tu žilo 773 katolíkov, 5 kalvinov a 57 židov. Z nich bolo 7 zemianskych rodín, 34 domových želiarov, 16 občanov a 1 kováč. Bolo tu 41 starých poddanských garciel a 66 5/8 poddanských gazdov. Domy boli nízke a chudobné, ulice blatisté, ktoré robí temer neschodnými cez obec pretekajúce močaristé rameno, na kraji dediny stojí pevný hostinec. Do honvédskeho vojska v septembri 1848 narukovalo 13 miestnych obyvateľov, ktorých zaradilo do 18. praporu Komárno - Vác spolu s brancami z Hontianskej, Komárňanskej, Novohradskej a Ostrihomskej župy. V apríli pred a po bitke pri Tekovských Lužanoch medzi honvédkym a rakúsko-ruským vojskom v chotári obce táborili jednotky armády ruského generála Paškévicia, ktoré sprevádzali slovenské jednotky pod vedením Jozefa Miloslava Hurbana. R. 1848 znamenal aj zrušenie poddanstva. R. 1866 tu zúžila cholera epidémia, ktorá si vyžiadala asi 50 obetí (tieto nákazy neboli ešte ani v týchto časoch žiadnou výnimkou). V tomto čase obec stratila zemiansky charakter, čo v okolí postihlo viaceré obce (napr. Branovo, Dolný Ohaj). R. 1893 boli najväčšími zemeplánmi Daniel Kovács (116 katastrálnych jutár), potomkovia Gustáva Rososa (164 k. j.), Laura Rosos, vydatá Barta (162 k. j.), Vojtech Barta (240 k. j.), Armin Schwarcz (461 k. j.) a dedičia Jakuba Steinera (354 k. j.); r. 1897 Vojtech Kecksméthý (zemeplán, 241 k. j.), Ignác Rozenzweig (obchodník so zmiešaným tovarom, nájomca pôdy dedičov Daniela Kovácsa, 115 k. j.) a Jakub Steiner (zemeplán, spolumatiteľka manželka Ludovita Carabu, 441 k. j.); r. 1911 Ján Andrassy (bytom v Ostrihome, nájomca Izor Schwarcz /z Čúzu/, 161 k. j.); dedičia Vojtecha Bartu (b. Jasová, nájomca Izor Schwarcz, 242 k. j.), Vendelin Bastovyanzský (b. Jasová, 138 k. j.), Michal Kaszák (b. Jasová, 152 k. j.), Vojtech Kecksméthý (b. Jasová, 211 k. j.), manželka Ludovita Mészároša (b. Jasová, nájomca Izor Schwarcz, 164 k. j.), Armin Schwarcz (b. Čúz, 474 k. j.) a Adolf Steiner (b. Čúz, nájomca Herman

4

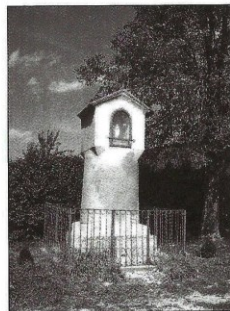
Dom Lúžských paničiek

Steiner, 369 k. j.). Vypuknutie I. svetovej vojny (1914-1918) prinieslo popospolitému ľudu len utrpenie a žiaľ, na jej bojiskách padlo viacerých miestnych obyvateľov.

Po r. 1918 sa Jasová stala súčasťou novozaloženej I. ČSR. V rušných časoch obec postihol požiar (zhorelo 40 domov). Ale život aj tunajšieho obyvateľa sa nezmenil, drel na svojich poliach od svitu do mrku len aby uživil svoju rodinu. R. 1926 škody tu spôsobila povodeň. Aj Jasová postihla hospodárska kríza v 30. rokoch 20. stor. R. 1932 bol založený tunajší Dobrovoľný hasičský zbor. Krčmu s kolkárňu tu mal Tomáš Hudík (potom jeho zať Baláz), obchod Adela Kóhnová a Kramer, obchod so zmiešaným tovarom, výčapom a kolkárňou Jozef Weisz, obchod s mäsom a krčmu Bednárík a obchod s mäsom István Polák. Po Viedenskej arbitráži 2. novembra 1938 sa obec stala súčasťou Maďarska. Vypuknutie II. svetovej vojny opäť prinieslo hospodársku krízu a druhej väčšine obyvateľov biedu a žiaľ. R. 1944 najväčšími vlastníkami pôdy boli Ódón Weisz (483 k. j.), Ódón Hónig (správca Jozef Hónig, 189 k. j.), dr. Róbert Jorisch (nájomca Ján Linhart, 297 k. j.), Vendelin Borbély s deťmi (160 k. j.), r. k. cirkev (farár Ján Zalka, 60 k. j.), Mária Andrassy (b. Ostrihom, nájomcovia František Simon, Štefan Kaplóczi a Imrich Garai, 120 k. j.). Obec bola známa rozšírenejším pestovaním pšenice, raže, jačmeňa, ovsu, sóje, hrachu, cukrovej repy, ľanu, slnečnice, repky, vysokých krmovín, výrobou mlieka. Bola tu značná nezamestnanosť. Na bojiskách II. svetovej vojny padlo 35 Jasovčanov. V obci sa vojna skončila 30. marca 1945. Zanedlho sa Jasová znova stala súčasťou Československa. Rýchlo sa odstránili vojnové škody a začala sa písať nová kapitola v živote obce. R. 1947 bola do Jasovej zavedená električka a r. 1948 bol tu zavedený prvý telefón. Jasová sa začala pomaly meniť na socialistickú dedinu. R. 1949 bola z okresu Stará Ďala pričlenená do okresu Nové Zámky, bola založená strojno-tractorová stanica. R. 1950 bolo založené miestne JRD, r. 1952 zriadená materská škola, kino a Základná osvetová beseda. Bol vybudovaný vodovod napájaný z vodného zdroja v Komlősi, postupne sa zlepšovala infraštruktúra obce. R. 1957 bola v obci zriadená pošta, začala sa stavba novej budovy Miestneho národného výboru. V rokoch 1959-1960 bola vybudovaná sieť verejného rozhlasu a do miestnej časti Vinohrady zavedená telefónna sieť. R. 1960 bola do užívania odovzdaná budova MNV a kultúrneho domu, r. 1961 boli vybudované asfaltové chodníky a zriadená Miestna ľudová knižnica. R. 1962 bola zrušená STS a v jej areáli zriadená pobočka stroja-

5

Božia muka Sedembolestnej Panny Márie

renského závodu TOS Kuřim. R. 1964 bol v strede obce zriadený park. V rámci IBV sa začali stavať nové rodinné domy, staré zas boli modernizované a tak sa tvár obce značne zmenila. R. 1967 bola otvorená novostavba predajne potravín a priemyselného tovaru Jednoty s. d. a zriadená kino-sála. R. 1970 bola postavená nová požiar-na zbrojnica, r. 1974 elektrovozodná trafostanica, r. 1975 bola vybudovaná cesta do Vinohradov, v rokoch 1979-1981 bola postavená nová budova domu smútku. R. 1986 bola vybudovaná plynová skládka, r. 1988 sa začalo so stavbou novej budovy základnej školy. R. 1989 bola opravená budova kultúrneho domu. November 1989

znamenal koniec vlády komunistickej strany a začalo sa s demokratizačným procesom spoločnosti. Bola zrušená cenzúra, je možnosť vyznávať akúkoľvek náboženskú vieru a slobodne podnikat. Na druhej strane je nedostatok financií a pracovných miest, hospodárska kríza sa prehĺbila a zhoršili sa medziľudské vzťahy. Ale aj tak sa Jasová môže pochváliť ďalším pozoruhodným vývojom. Bola zriadená zubná ambulancia a r. 1991 bola otvorená nová budova ZŠ pre ročníky 1.-8., rozšírený vodovod a r. 1993 bola v starej škole otvorená krajiárska dielňa Raltex (dnes v inej budove). V rokoch 1993-1995 bola obec komplexne plynofikovaná. R. 1995 bola otvorená filiálna lekáreň. V rokoch 1995-2000 bol dobudovaný obecný vodovod, 24. augusta 1996 sa uskutočnila slávnostná vysviacka obecných symbolov, erbu, vlajky a pečate. Boli vyasfaltované viaceré ulice, r. 1998 boli opravené budovy požiarnej zbrojnice a Obecného úradu. Zdokonaľovala sa infraštruktúra obce, v rokoch 2001-2002 bola postavená sociálna budova TJ. V budúcnosti má byť postavená nová šesťbytovka, spracované majú byť projekty na výstavbu čistiarne odpadových vôd s kanalizáciou. Zaujímavý je vývoj počtu obyvateľov obce. R. 1869 tu bývalo 942 obyvateľov, do r. 1900 sa ich stav zvýšil na 1077, r. 1940 na 1628, do r. 1948 sa ich stav znížil na 1443, čo môžeme pripísať vojnovým udalostiam. R. 1970 tu bývalo 1694 obyvateľov, dnes tu žije len 1200 občanov.

V chotári obce kedysi ležala významná obec Kerékszállás (pôvodne Búzás-Nyék), doložená v rokoch 1503-1669, v ktorej bol kostol s kľáštorom premonštrátov. R. 1576 v zozname tureckých vyberačov daní je zaznamenaná ako obec s tromi domami (Bálint Búza /Józsa ?, jeho syn Juraj, Petőr Kozma, jeho súrodenc Albert, István Fejér, jeho syn Jakub, Adam Tót, jeho syn Ján). Ale r. 1664 v podob-

6

Kaplnka sv. Urbana

nom zozname je zaznamenaná ako pusta, neskôr zanikla úplne a už viac nebola obnovená. Stavebný materiál z jej kostola bol použitý na stavbu kaštieľa v Kolte. Zvyšok kláštora obývali niekoľko páulín, po zrušení rádu cisárom Jozefom II. bola samota opustená celkom. Stala sa majetkom rodiny Kürthyovcov (fájkürthi a kolthai). Dnes je to hon Pustý kostol v chotári obce Kolta.

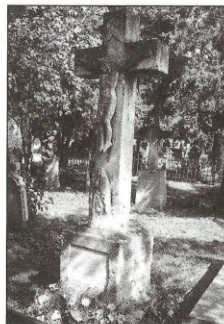
PRÍRODA

Chotár obce leží v Podunajskej nížine, na západnom úpätí Pohronskej pahorkatiny v plytké dolinke potoka Paríž v nadmorskej výške 154-284 m. Západná časť chotára tvoria vyššie terasy s viatými priekami, piesčitémi sprámi a sprámi. Východné chrbty pahorkatiny tvoria trefohorné uložení. Okrem agátových a dubových lešikov s hrabmi na chrbtoch je chotár odlesnený. V chotári rastú vzácne druhy rastlín ako zlatá brada, žltúška smradľavá a iné, a to na úpätiach kopca Dubník (284 m) a v chotárných častiach Leština a Komlós. Má lužné, černozemné a hnedozemné pôdy. V chotári je minerálny prameň. Severne od obce cez dolinku Lúčky do dediny sa tiahne koryto potoka Jasovka, ktorý odvádza prívaly vody cez búru do potoka Paríž pretekajúci východnou a južnou časťou chotára. Priemerná ročná teplota je 9,7 °C, priemerný ročný úhrn zrážok je 560 mm, snehová pokrývka trvá asi 30-40 dní a jej priemerné maximum je 30 cm.

KULTÚRNE PAMIATKY

Najvýznamnejšou pamiatkou obce je rímskokatolícka kaplnka sv. Michala archanjela, pôvodne románsky kostolík sv. Vavrinca (Sb. Laurentis Martyri) postavený na začiatku 13. stor. a spomína sa r. 1210. Má veľa spoločného s kostolom v Semerove. Je postavená z kamených kvádrov, ktoré sa spájali nehaseným vápnom a potom polievali vodou. Za tureckých vojen kostolík spustol, dokonca krátky čas bol v rukách kalvinov. Schátralá stavba bola okolo r. 1736 opravená a pred ňou pristavaná oveľa väčšia baroková loď. Bola to obdĺžniková štítová stavba, ktorej fasády členili

7

Ústredný kríž cintorína

okná s oblym zakončením v šambránach s čabrákou a náročia boli zvýraznené lizénami. Výrazná bola korunná rímsa. Po dostavbe nového kostola bolo po r. 1942 povolené rozobrať loď kostola na stavebný materiál, románske presbytérium kostola sa našťastie zachovalo. R. 1970 bol zvyšok kostola z iniciatívy farára Osvalda Bednára opravený a upravený na kaplnku a vysvätený. Bohoslužby sa tu konajú len príležitostne. Je to malá stavba s polygonálnym uzáverom, štítovým priečelím a nadstavanou vežou. Hladké fasády členia okná s oblym zakončením v šambránach. Kaplnka je zaklenutá valenou klenbou s lunetami. Z pôvodného zariadenia sa zachovalo barokové tabernákulum a menza oltára. Nad nimi je obraz sv. Michala archanjela od M. Chadiana, ktorý kaplnke venovala rodina Remeňová. Na stene sú obrazy Božského Srdca Ježišova a Panny Márie, dar rodiny Borbélyovcov. Obraz sv. Vavrinca bol r. 1885 odčudzený. Vo veži sú zavesené dva zvony, väčší je zasvätený Božskému Srdcu Ježišovu a menší Panny Márii, oba z milodarov tunajších veriacich r. 1970 K. Manoušek v Zbraslave nad Vltavou. Zvon po dostavbe kostola po r. 1736 bol pôvodne zavesený na konári mohutnej lipy. V 80. rokoch 18. stor. bola postavená murovaná klasicistická zvonica. Hladké fasády členia lizénové rámy a zvukové otvory s polkruhovým zakončením v šambránach. Zvonica bola rozobratá spolu s loďou kostola.

Nový rímskokatolícky kostol sv. Vavrinca začal stavať r. 1937 staviteľ Pavol Kátó a r. 1938 bol už vysvätený biskupom Michalom Buzalkom. V tejto podobe sa bohstánok zachoval dodnes. Je to jednolodová stavba s polkruhovým uzáverom presbytéria, pristavanou sakristiou a pred štítové priečelie čiastočne vystupujúcou. Hladké fasády členia len okná s polkruhovým zakončením. Priečelie rozšírené o krátke úzke prístavby členia lizény, podobne aj veža krytá ihlancom. Na veži nad vstupom s polkruhovým zakončením je okrúhle okno s krížom, vyššie dlhé úzke okno s polkruhovým zakončením a na jej každej fasáde dvojice polkruhových zvukových otvorov. Interiér kostola bol zaklenutý valenou klenbou s lunetami, dosadajúcou na rímsové hlavice združených pilastrov. Po obnove kostola kvôli statickým poruchám bola klenba lode, na ktorej boli nástenné maľby s biblickými motívami a maľovaná ornamentika z r. 1948 odstránená a bola nahradená moderným kazetovým stropom. Na klenbe presbytéria sa zachovala nástenná maľba Najsvätejšej Trojice, ornamentálna maľba bola zatretá. Nad vchodom

8

Kríž pri hone Pustý kostol

do lode je murovaný chór podporený dvoma stĺpmi, na ktorom je organ s peknou neoklasicistickou píšťalovou skriňou. Bol sem prenesený zo stareho kostola. Na hlavnom oltári z čias stavby kostola je obraz sv. Vavrinca od maliara Thaina z r. 1939. Na ňom je socha Ružencovej Panny Márie (pôvodne na nej stála socha sv. Tadeáša a sv. Jozefa). Bočné oltáre Božského Srdca Ježišova a Pieti, za ktorým je drevený kríž s polychrómovaným korpusom, sú zo zaniknutých kaštieľov, zrušenej kaplnky a zo starej nemocnice v Nových Zámkoch. Po stranách sú sochy Madony a sv. Jozefa. 14 obrazov zastavení Krížovej cesty v pekných drevených rámoch sú dielom Margit Nyulassy z r. 1939. Baroková kresťanica z 1. polovice 18. stor. z červeného mramoru osadená na okrúhlej nohe je z františkánskeho kostola v Nových Zámkoch. Pod chórom je socha sv. Antona a Ježiša Krista s hlavou sv. Jána Krstiteľa. Obraz Lazara z r. 1925 od maliara Maxa Schurmana bol pôvodne na oltári Pieti. Vitráže v presbytériu z r. 1938, znázorňujúce Nepoškvrnené Počatie Panny Márie a sv. Cecíliu vyrobil Kotouček v Bratislave, ale na začiatku r. 1945 výbuchom bomby sa prvá vitráž poškodila. Farár Mede dal r. 1990 vitráž obnoviť, je na nej pôvodná hlava a ruky (opravil a doplnil Ot. Vačkáč z Brna r. 1990), druhá vitráž je pôvodná. V predsieni pod vežou je pamätná tabuľa s latinským nápisom, hlásajúca stavbu kostola, náklady v sume 350.000 Kč, za pôsobenia trnavského biskupa dr. Jantauscha a tunajšieho farára Zalku. Vo veži sú zavesené štyri zvony, veľký je starý zvon zo zvonice, zasvätený sv. Vavrincovi, stredný zasvätený sv. Vendelínovi kostolu darovala rodina Borbélyovcov, menší zasvätený sv. Michalovi archanjelovi dal farár Makay r. 1924 vyfíat u zvonolejára Hillera v Brne (dnes je umieračikom) a malý zvon - umieračik zasvätený sv. Štefanovi kráľovi. Za I. svetovej vojny boli zvony zhabané na vojenské účely (odlievanie kanónov), preto r. 1924 za pôsobenia farára Makaya boli vyfíate nové zvony.

Jasová bola kedysi typickou zemianskou obcou, kde stálo viacero zemepanských kúrií. Zemanovia sa tu usadili až na začiatku 19. stor. Do dnešných dní sa zachovala kúria (č. 277) v severnej časti dediny, ktorú dala v polovici 19. stor. postaviť rodina Rososovcov, na prelome 19. a 20. stor. ju vlastnila manželka Karola Mészároša, nar. Anna Rosos a budovu užívala ako letné sídlo. V tom čase budova ležala v chotári obce Kolta. Po r. 1920 sa kúria stala majetkom Emila Petőa (ten sa r. 1945 odsťahoval

9

Kríž pred r. k. kaplnkou

do Madarska) a kúriu po ňom získal Imrich Vörös. Jeho potomkom patrí dednosť. Je to malá neskoroklasicistická prízemná stavba s 5 osovým priečelím so stredným vstupným pilierovým portikom, ktorý je zakončený tympanónom. Hladké fasády dnes členia len obdĺžnikové okná.

Rososovci spoločne s ostatnými si tu dali postaviť v 2. polovici 18. stor. hostinec, ktorý neskôr prešiel do rúk baróna Ignáca Splényiho. Okolo r. 1840 budovu získal gróf Alfréd (Alfonz ?) Beckers, ktorého manželkou bola Amália Splényi a hostinec prestaval na kúriu (č. 62). Zdržoval sa tu hlavne v letných mesiacoch. Beckersovou druhou manželkou bola Sidónia Ptacek a preto dal budovu do užívania príbuznému Béliovi Bartovi, neskôr tu býval Thüroczyovci, ktorí stavbu rozšírili prístavbou. Po r. 1918 budova stratila charakter kúrie a stala sa majetkom Kolomana Bandyho, neskôr rodiny Bórikových, potom prešla do rúk rodín Šulákovéj a Kováčovej (staršia časť). Dnes patrí jej dedičom. Je to prízemná stavba pôvodne s tvarom L, ktorá bola rozšírená neoklasicistickým kridlom na pôdorys s tvarom Z. Staršia budova mala 5 osové priečelie a do dvora bola otvorená stĺpovou chodbou. Miestnosti s rovnými stropmi boli radené za sebou. Novšia kolmá prístavba mala na päťosovom priečelí vstupnú otvorenú drevenú verandu zakončenú trojuholníkovým doskovým štítom. Jej priečelie bolo členené oknami v šambránach, lizénami, na bočnej fasáde boli slepé okná so špaletami. Tieto architektonické detaily po súčasnej prestavbe zanikli, zachovala sa len výrazná korunná rímsa. Dispozícia interiéru oboch častí kúrie je zmenená.

Jozef Rosos na začiatku 19. stor. postavil klasicistickú kúriu, ktorú získala príbuzná rodina Kecskeméthyovcov alias Csiba, príbuzná Bartovcov. Príbuzná rodina Andrásyovcov síce časť majetkov Rososovcov získala, bývala však v Ostrihome. R. 1932 stavbu získal gazda Sándor Drabics, ktorý sa r. 1945 odsťahoval do Madarska. Potom bolo v kúrii umiestnené MNV a neskôr aj kino. Budova bola r. 1974 zbúraná a na jej mieste postavená novostavba materskej školy. Kúria bola prízemná stavba na pôdoryse s tvarom L s 5 osovým priečelím. Pred hlavnou a bočnou fasádou sa tiahla pilierová chodba v strede oboch so vstupným pilierovým portikom zakončeného trojuholníkovým štítom.

Na začiatku 19. stor. v obci postavil František Hunyady malú klasicistickú kúriu, ktorú neskôr zdedil jeho syn gróf Lajos Hunyady. Po r. 1840 ju kúpil gróf Karol Bathányi,

10

Križ pri ceste do Dubníka

ktorý manželstvom s grófkou Ernestínou Nádasdy (dcérou komárňanského župana Leopolda Nádasdyho) a neskôr Karolínou Nádasdy získal v Komárňanskej župe isté majetky. Rodina sa tu zdržiavala iba občas, hlavne v letných mesiacoch (dodnes sa zachoval názov grófsky dom). Posledný gróf Baththyány zomrel bez potomka a kúriu získal istý miestny gazda. Ale majetok prepil a tak na začiatku 20. stor. ju kúpila miestna gazdovská rodina Levákových, ktorej dedičom patrí dodnes. Bola to dlhá kamenná prizemná obdĺžniková budova so širším dvojso- vým priečelím (na oknách boli žalúzie), do dvora bola otvorená pilierovou chodbou. Vpredu bol vchod do pivnice. Na jej mieste dnes stojí dom č. 24-25. Pri kúrii stál užší, o niečo neskôr postavený dvojsový dom, v ktorom bývalo služobníctvo panstva. Dom sa zachoval dodnes. Podobný starší dom patriaci do areálu kúrie stál vyššie, je v zrúcaninách.

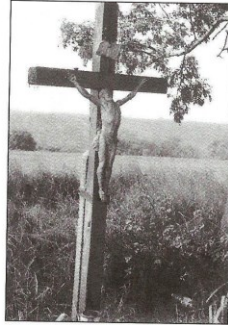
Okolo r. 1830 dal Daniel Kovács postaviť neskoroklasicistickú kúriu na staršej obdĺžnikovej stavbe neznámej histórie. Na konci 19. stor. kúriu vlastnili jeho Kováčovi dedičia, ale vydávali ju do podnájmu. Parcelu kúrie spolu s viacerými susednými parcelami po r. 1920 kúpila obec, bola tu postavená nová budova r. k. školy a časť kúrie bola upravená na priechu vedľajšiu budovu. Kúria bola prizemná budova na pôdoryse s tvarom C, ktorá úplne zanikla pri stavbe novej školy v nádvori starej školy v rokoch 1989-1994.

Kúria Kecskeméthyovcov postavená po r. 1850 stála v Podháji, v ktorej neskôr bývali dedičania. Po r. 1920 ju rodina Kálmánovcov predala na stavebný materiál budov majera (postavená kúria Őveczkyh v Dubníku). Kúria a majer zanikli úplne.

Obec a jej chotář zdieľa viacero menších sakrálnych pamiatok. Vo vinohradoch sa nachádza kaplnka sv. Urbana štvorcového pôdorysu z konca 19. stor. Fasády stavby členia lizénové rámy a priečelie je zakončené doskovým štítom. Kaplnka je krytá polovalbovou strechou. Objekt bol viackrát vyrabovaný, v súčasnosti sa obnovuje. Pri ceste do Kolty stojí Božia muka Sedembolestnej Panny Márie okrúhleho pôdorysu so zúžujúcou sa nástavbou z 19. stor. Vo výklenku s polkruhovým zakončením je soška Sedembolestnej Panny Márie. Na Božej muke chýba nápis a letopočet. Podobná stavba tu stála už v 18. stor., ktorá mala obec ochraňovať pred živelnými

11

Drevený križ pri polovníckej chate

pohromami. R. 2002 bola obnovená za finančnej podpory miestneho rodáka, dekana Jozefa Blahu. Kamenný križ s liatinovým korpusom pri hone Pustý kostol (za rybníkm) dala na Slávu Boha postaviť zemanka Mária Jankovits (jeszenitei) s manželom Štefanom Petykom 1. novembra 1825. Toto miesto okolité obyvateľstvo malo vždy v úcte. Pri Vinohradoch stojí drevený križ s liatinovým korpusom postavený na začiatku 20. stor., ktorý bol obnovený v marci 1996. Drevený križ tu stál už v 19. stor. Pri polovníckej chate stojí jednoduchý drevený križ s liatinovým korpusom z 30. rokov 20. stor. Pri ceste na Semerovo stojí drevený pricestný križ s liatinovým korpusom postavený r. 2000 stolárom Lúbošom Samuhelom. Drevený križ tu stál už na konci 19. stor.

Pri ceste do Dubníka sa nachádza pieskovcový pricestný križ s kamenným korpusom z konca 18. stor. Podoba sa križu pred kaplnkou v cintoríne. Na podstavci nie je nápis ani letopočet. Pred domom č. 280 stojí drevený pricestný križ s liatinovým korpusom, ktorý bol postavený r. 1959. Pred kaplnkou v cintoríne sa nachádza pieskovcový križ s kamenným korpusom z konca 18. stor., dole na podstavci je reliéf Panny Márie nebesiach. Pred r. k. kostolom stojí drevený pricestný križ s nápisom SV. MISSIE a letopočtami 1897, 1917 a 1947. Ústredný križ cintorína je s kamenným korpusom, dole na podstavci s kľačankou Pannou Máriou, na Slávu Boha ho r. 1903 dala postaviť Mária Apoller. Zachovala sa časť židovského cintorína s kamennými a mramorovými náhrobníkmi.

Na stene budovy OčU je pamätná tabuľa skončenia II. svetovej vojny 27. marca 1945 osadená na počesť jej 25. výročia 27. marca 1970.

OSTATNÉ STAVBY OBCE

Dôležitou inštitúciou každej obce je škola šíriaca medzi pospolitým ľudom vzdelanie a tým aj kultúru. Nedlho po založení tunajšej r. k. fary sa začalo v obci aj vyučovať. Prvým známym jasovským učiteľom bol Michal Farkas, ktorý tu pôsobil v rokoch 1754-1780, po ňom v obci vyučovali Jozef Hepner (- 1812), Jozef Lčky (- 1826), Matej Hussány (- 1846) a Štefan Dévay (- 1873). Za jeho účinkovania bola r. 1856 postavená budova školy pod svahom cintorína. Na jej stavbu prispeli aj zemeptáni z tej sumy, ktorí dostali ako odškodné za škody spôsobené r. 1849 ruským vojskom. V škole bola jedna priestraná učebňa s riadnym vybavením. Pod jednou strechou bol aj byt kantora-učiteľa s tromi izbami, 1 kuchyniou, 1 komorou a vedľajšou stavbou. Patrónom školy bola tunajšia r. k. cirkev

12

Ludová architektúra

náboženská obec. Ďalšími tunajšími učiteľmi boli Karol Ballay (- 1874), Nándor Máttéffy (- 1904), Štefan Montskó (- 1918), od r. 1908 pôsobil tu aj pomocný učiteľ Jozef Kalapos. Okolo r. 1920 bola na námestí Jasovej postavená nová prizemná budova na pôdoryse s tvarom L s 8 osovým priečelím. Nad oknami boli rovné frontóny. V nej pôsobili učiteľia Sivoň, Bucková, Žitvová, Nedobová, Nemešová, Vojtech Bednárík, Barbara Baštovská Ján a Jozef Balážovci. Po r. 1938 bola škola rozšírená južnou 9 osovou prístavbou (stredný os tvorila vstupná brána) a celá stavba bola moderne zjednotená. Budova do dvora bola pôvodne otvorená pilierovou chodbou, táto bola neskôr čiastočne zamurovaná. Zadná časť školy bola postavená zo stavebného materiálu lode starého r. k. kostola. Vyučovali tu učiteľia János Hajósi, Ferenc Kiss a Ferenc Gida. V júni 1945 ako riaditeľ a učiteľ sem nastúpil Jozef Lehotský. Neskôr v škole boli umiestnené len nižšie ročníky, ale časom škola nárokom modernej pedagogie nevyhovovala. Preto v rokoch 1988-1994 bola v areáli starej školy postavená nová budova ZŠ pre ročníky 1.-4., v starej škole bola donedávna krajiarska dielňa Raitex. Krátky čas bola škola vo Viniciach, kde od r. 1960 pôsobila učiteľka Kečkésová.

Tunajšia rímskokatolícka fara bola založená r. 1737, hoci fara tu bola už v 16. stor., ale zanikla. Od r. 1737 sa tu začala viesť matrika. R. 1697 tu pôsobil farár Štefan Szölösy. Novú faru ako prvý r. 1736 prebral Andrej Tomasovics a r. 1737 ho do r. 1742 vystriedal Alexander Jancsovics. Potom tu Slovo Božie hlásali farári Michal Szlezak (- 1742), Ignác Balogh (- 1747), Ján Szuray (- 1758, zomrel a je pochovaný v Jasovej), Andrej Czigliányi (- 1767), Gašpar Süttő (- 1774), Ján Petra (- 1798, zomrel a bol pochovaný v Jasovej), Štefan Bobkovics (- 1806), Adam Termézy (- 1820), Ján Csery (- 1827, zomrel a bol pochovaný v Jasovej), Ján Szmetanay (- 1853), Ján Finka (- 1861, zomrel a bol pochovaný v Jasovej), Mikuláš Morva (- 1864), Štefan Eméry (- 1865), Juraj Holček (- 1869, zomrel a je pochovaný v Jasovej), Ján Szilavczky (- 1877), Andrej Novák (- 1916, zomrel a je pochovaný v Jasovej), Štefan Makay (- 1925), Štefan Eliáš - 1926, zastupoval z Kolty), Štefan Hlušek (- 1935), Štefan Eliáš (- 1936, zastupoval z Kolty), Ján Zalka (- 1949), Ján Volanin (- 1951), Osváld Bednár (- 1975), Viliam Hofka (- 1979), Ondrej Válek (- 1989), Jozef Šteplka (- 1990), Karol Mede (- 1995), Slavomír Hudec (- 1996) a v súčasnosti Viliam Tuma, ktorý sem dochádza z Kolty. Budova fary (č. 296) je jednou z najstarších zachovalých stavieb obce z 1. polovice 18. stor. a bola viackrát prestavaná až na prizemnú

13

Ludová architektúra

budovu s pôdorysom s tvarom L a so štvorcovým priečelím, ktorú členili lizény okná v bosovaných šambránach s klenákom a korunná rímsa. Fara bola prestavaná r. 1933 a 1990, čím stratila pôvodný vzhľad. Budova je neobývaná a hrozí jej zánik.

Pri hlavnej ceste sa nachádza budova menšej prizemnej obdĺžnikovej panskej sýpky, postavená z pálených tehál okolo r. 1860. Budova neskôr prešla do rúk židovského podnikateľa Raaba a potom ju zdedil jeho zaf Neuhaus. Zberali obilie od obyvateľov v Jasovej, ktoré vozili do Tekovských Lužian a menili za múku. Dnes je to výkupňa zeleniny. Tunajšie Spotrebiteľské družstvo sa stalo členom Spotrebiteľského družstva HANZA so sídlom v Galante po r. 1925. Bolo umiestnené v starom rodinnom dome s dvojsovným priečelím, ktoré bolo zakončené doskovým štítom. Starý dom bol do dvora obrátený podstením. Vedúcim družstevného obchodu a výčapu bol Jozef Ligač, potom Zoltán Ág, p. Gombik, p. Gólis a nakoniec p. Tóth, pokladníkom bol Imrich Baštovský ml. R. 1939 sa stalo súčasťou Spotrebiteľského družstva so sídlom v Budapešti a r. 1948 ho prebralo Jednota s. d. Dom bol zburaný r. 1996.

Zastavba ľudových domov obce potočnej radovej dediny sa zachovala iba čiastočne. Pôvodný jednoosový dom z 19. stor. z najbližšej hliny, krytý valbovou či sedlovou strechou pod slamou alebo trstinou sa dodnes nezachoval, vstup do pivora bol zvrážený žúrdom. Starší typ domov predstavujú objekty s dvojsovnými priečeliami a do dvora sú obrátené podstením (č. 25; 322 s prestavanou dvorovou fasádou, priečelie má zakončené doskovým štítom v strede prechádzajúci v strechu s vyzrávaným symbolom križa, po stranách s výzdobou). Iné podobné domy majú podstieňe podpierané drevenými trámami (č. 311 - korunná rímsa je riešená na spôsob oblúčkového vlysu; 320) alebo železnými stĺpmi (č. 294). Priečelia novších domoch či starších s prestavbou rozširuje vstup na pilierovú

14

chodbu (221; 281; 308; 308 - priečelie členia okná v šambránach a korunná rímsa; 324 - priečelie členia okná v šambránach, lizény a korunná rímsa). Za domom č. 308 sa zachoval jednocosý dom so vstupom na pilierovú chodbu, vstup z dvora na povalu je dreveným rebríkom. Je to typ malého domu chudobnejšieho roľníka. Vo dvoch domov stáli samostatné budovy letných kuchýň, hospodárske budovy a kolesové studne (nahradili vahadlové studne).

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI OBCE

V miestnom cintoríne je pochovaných niekoľko významných osobností nielen miestnej, ale aj celoslovenskej histórie.

Apoller Vojtech (1833 - 1894), vyštudovaný r. k. farár pochádzajúci z tunajšej zemianskej rodiny.
Holček Juraj (1833 - 1894), farár vo Veselom (1843 - 1848), Dolnom Ohaji (- 1865) a Jasovej (- 1869), významný národný pracovník, zakladateľ spolku Tatrin (1844), účastník Memorandového zhromaždenia v Martine (1861), člen Matice slovenskej, poučnými článkami o otázkach školstva, pastorácie, hospodárstva a hlavne včelárstva prispieval do viacerých časopisov.

Mátéffy Nándor (1845 - 1905), miestny kantor-učiteľ, jeho náhrobok vyrobil kamenár Winter z Nových Zámok.

Montsko Štefan (1879 - 1918 ?), miestny kantor-učiteľ s manželkou Ilona Montsko, nar. Hulják (1885 - 1905).

Novák Ondrej (1843 - 1916), miestny r. k. farár.

Vidák Jozef (1871 - 1899), hospodársky úradník, jeho náhrobok vyrobil kamenár Winter z Nových Zámok.

Výrazné sú dve rodinné zemepanské hrobky. V **rodinnej hrobke Vojtecha Bartu** (nemespani) z r. 1884 sú pochovaní **Vojtech Barta** (1819 - 1891), predseda senátu kráľovskej tabule; **Ilonka Barta** (1884 - ?); **Vojtech Thúröczy** (alsókereskényi) (1880 - 1906); **Kornél Thúröczy** (1870 - 1917); manželka dr. Štefana Kecskeméthyho, nar. **Mária Barta** (1860 - 1914); **Anton Barta** (1860 - 1906); **Augustín Thúröczy** (1857 - 1927), manželka Dezidera Bartu, nar. **Emma Rudnyánszky** (dezseri) (1820 - 1900); **Ilona Barta** (1862 - 1884).

V blízkej druhej rodinnej hrobke sú pochovaní **Peter Kecskeméthy Csiba** (1803 - 1886) a jeho manželka **Mária Mihálik** (1817 - 1879); **Ignác Pekárovcis** (1809 - 1889), prisážený inžinier a jeho manželka **Katarína Tátos** (1840 - 1916); **Štefan Kecsméthy Csiba** (1845 - 1870), priediaci Komárňanskej župy, prisážený advokát a maďarský kráľovský honvéd a jeho manželka **Mária Barta** (1850 - ?), ich syn **Vojtech Kecskeméthy Csiba** (1869 - 1932).

Gergye Gábor (nagykajdi) (1781 Nagykejdi, Vašská župa - 1854 Jasová), zemepán, neskôr vojak, zúčastnil sa maďarskej revolúcie 1848/49 ako podplukovník honvédov, inšpektor, resp. hlavný učovník. Založil útulok zranených honvédov v Nagyvárade, potom veliteľ útulku v Szolnoku. Po potlačení revolúcie bol väznený a jeho majetok bol skonfiškovaný.

Ing. Alexander Reško, Ing. Miroslav Habara, Zdenka Kráľovičová

15

LITERATÚRA

Baross K.: Magyarország földirtokosai, Budapest 1893.

Bél M.: Komárom vármegye leírása, Tatabánya 1999.

Blaskovics J.: Az Újvári ejálet török adóösszeírásai, Pozsony 1993.

Borovszky S.: Komárom vámege, Budapest 1907.

Fekete L.: Az Esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírása, Budapest 1943.

Fényes E.: Komárom vármegye leírása (1848), Bratislava 1994.

Miestny výskum a svedectvo Františka Poláka.

Mravík J.: Pamätná kniha obce Jasová, rukopis písany od r. 1958.

Nagy I.: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal I.-XII. Pest 1857-1868.

Rubinek Gy.: Magyarországi gazdaczimár, Budapest 1911.

Súpis pamiatok na Slovensku I., Bratislava 1968.

Vályi A. K.: Magyarországnak leírása II., Buda 1799.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku I., Bratislava 1976.

Z fondu ŠOBA Nitra so sídlom v Ivánke pri Nitre, MOL Budapest a Hadtörténeti Intézet Budapest.

Malá vlastivedná knižnica 212. číslo

Vydáva Vydavateľstvo KT, s. r. o., Komárno, 2002 z poverenia samosprávy v Jasovej

Zodpovedný vydavateľ: Dr. Ing Árpád Szénássy

Spolupráca: Ing. Alexander Reško

Foto: Szénássy, Kráľovičová, archív OÚ

Príprava: Nec Arte s. r. o.

ISBN: 80-8056-325-X

© Všetky práva vyhradené!

Vydávaný seriál si možno predplatiť alebo zakúpiť:

Vydavateľstvo KT, s. r. o., 945 01 Komárno

Mederčská č. 9, Tel: 035/77 00 869

16

Interiér románskeho kostola

